

תרומה ב

„במחלוקת שנוי“³ — היינט צוליב וואס איז דער רמב"ם מכריע כדברי האחד וויבאלד אז דער ענין איז לכאורה נישט נוגע לדינא?

ב. מפרשים פֿאַרענטפֿערן, אז „צורך גדול יש לרבינו בדבר זה לפי שיטתו שתפס לו לקמן בפ"ו מהל' הללו" . . ש-קדושת הבית לא בטלה . . דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אזלא כמאן דס"ל ארון במקומו נגנו . . ועכ"פ לענין ביאת מקדש מסתברא דבהכי תליא דהא כתיב: (למבית לפרוכת ו)אל פני הכפורת וכו'".

אָבער צ"ע אין דעם תירוץ, ווייל

[נוסף לזה וואס דער רמב"ם אליין איז מבאר טעמי' פֿאַרוואָס „קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא" — „לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה"⁴ — וואס אין דעם איז לכאורה נישט נוגע דוקא דער (מקום הארון) — איז נישט מובן:]

לפי זה האט דער רמב"ם געדאַרפֿט זאָגן בקיצור ובפירוש, אז „ארון במקומו נגנו"; אָבער דער רמב"ם איז —

(א) סותם „בנה בו מקום לגנוז בו הארון" — וואס מ'קען לערנען אז דער וואָרט „בו" באַצייט זיך צום „בית" (וואס

א. אין אָנהויב פרק ד פון הלכות בית הבחירה, נאָך דעם ווי דער רמב"ם שרייבט וואס האָט זיך געפונען אין „קדש הקדשים" — אז „אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעלי' ה' הארון מונח בו" — איז ער ממשיך:

„ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה שנאמר: ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תגו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלקיכם וגו' וגנוז עמו מטה אהרן וכו' וכל אלו לא חזרו בבית שני. ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש בו".

דאַרף מען פֿאַרשטיין (ווי מפרשים פֿרעגן): למאי נפק'מ להלכה די גאַנצע אריכות וסיפור הדברים, וואו און ווי אזוי און דורך וועמען דער ארון איז נגנוז געוואָרן? דברי הרמב"ם בספרו יד החזקה זיינען דאָך „להלכה אמורים" . . ודברים שאין יוצא מהן דין מהדינים ולא מוסר והנהגה וידיעה הצריכה אין מדרכו ז"ל להטפל בהם בחיבור זה?

נאָך מער: אָט-דער ענין (ווי אזוי און וואו איז דער ארון נגנוז געוואָרן) איז

(3) יומא נג, סע"ב. ברייתא דמלאכת המשכן פ"ו. ובכ"מ.

(4) ראה לקמן הערה 12.

(5) בסופו (הט"ז).

(6) אחרי טז, ב.

(7) שם הט"ז.

(8) ומפורש ברמב"ם (שם הי"ד) דקדושה זו נעשית (א) ע"י מעשה הקידוש „שקדשה שלמה" (ב) ביחד עם זה ש.קדש (שלמה) העזרה וירושלים — ולא מפני שהארון הוא במקומו.

(1) יומא נב, ב. וש"נ.

(*) דה"ב לה, ג. וראה רד"ק שם, שהעתיק לשון דומה ללשון הרמב"ם בשם רז"ל.

(2) חידושים וביאורים להיעב"ץ על אתר. וראה חת"ס לחולין ז, א ד"ה קדושה ראשונה.

(בנוגע דעם מקום גניזת הארון, און ווער עס האט אים גונז געווען) איז דער רמב"ם מאריך מיט כמה וכמה פרטים:

(א) אז שלמה המלך האט געבויט דעם ארט וואו צו גונז זיין דעם ארון;

(ב) אז דער מקום איז געווען „למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות“;

(ג) אז יאשיהו המלך צוה וגנזו — ניט סתם גנזו¹⁴;

(ד) אז „וגנזו במקום שבנה שלמה“ — ניט „וגנזו שם“;

(ה) ער ברענגט דערויף א ראי' פון פסוק,

(וא"ו) איז דערצו מעתיק פון פסוק אויך די ווערטער „ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה“ . . בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' וגו'“, וועלכע זיינען, לכאורה, ניט נוגע צו דער הוכחה אז „יאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה“ —

וואס איז די נפקותא לדינא פון די אלע פרטים הנ"ל?

ג. אויך דארף מען פארשטיין:

(א) פון פשטות לשון הרמב"ם „וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום“ איז משמע, אז שלמה האט דעם „מקום“ אין ביהמ"ק געבויט מדעת עצמו (ווייל „ידע שסופו ליחרב“). איז תמוה: אלע חלקי ופרטי הבית זיינען דאך געבויט גע-ווארן ע"פ ציווי ה' — „הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל“¹⁵ — איז ווי קומט עס אז

שטייט גלייך פאר דעם, און ניט צו „קודש הקדשים“ (לפני פניו). קומט אויס אז העיקר חסר מן הספר — דער ענין פון „ארון במקומו נגנז“ איז ניט מודגש אין דברי הרמב"ם.

(ב) ער ברענגט ניט דערויף דעם פסוק (וואס ווערט געבראכט אין גמרא¹⁶) „ויהי שם עד היום הזה“¹⁷, וועלכער איז מדגיש אז דער ארון געפינט זיך (אויך איצט¹⁸) במקומו.

(ג) ועיקר: דאס פארענטפערט אינ-גאנצן ניט פארוואס דער רמב"ם ברענגט יע (די דיעה) אז יאשיהו האט גונז געווען דעם ארון, וואס דאס איז כלל ניט נוגע להענין, צי דער ארון איז במקומו נגנז¹² (אדער אין לשכת העצים)¹³.

(ד) נאך מער: אין די ביידע ענינים

(9) יומא שם. ברייתא דמלאכת המשכן שם.

(10) מלכים א ח, ה.

(11) שהרי זה נוגע בעיקר לדברי היעב"ץ, שלכן הנכנס לשם בזמן הזה חייב עיי"ש.

(12) ובפרט דהא דיאשיהו גנזו אין מכריח לומר שלא גלה לבבל, כמ"ש כמחש' מפרשים (גבורת ארי ליומא (מילואים) נג, ב ד"ה תנן. שער יוסף (להחידא) להוריות יב, א ד"ה צוה וגנזום) ש"ל דכרע מודו דארון נגנז בימי יאשיהו גם למיד דגלה לבבל (אלא שלמיד זה נתגלה למתריבים מקום גניזתו ונסתורו).

ואף שזמה שהרמב"ם מסיים כאן (לאחרי שכותב „וגנזו“), וכל אלו לא חזרו בבית שני לא משמע כי ש"ל שגלה לבבל (וראה מאירי יומא נב, ב ש"ד שבמקומו נגנז גנזו יאשיהו), הרי ס"ס לא מודגש בלשון זה (דיאשיהו גנזו) עיקר המכוון בדבריו דבמקומו נגנז ונמצא שם עד היום. וראה חסדי דוד לתוספתא סוטה פ"ג (ב) דמ"ד דארון במקומו נגנז פליג אתנא קמא, דסבר שלא גנזו יאשיהו כלל אלא נגנז מעצמו.

(13) ולהיעב"ץ שם נוגע רק הא דבמקומו נגנז (אף שהביא זה רק בניגוד לדעה שגלה לבבל, ולא הביא הדיעה דנגנז בלשכת העצים), לפי שרק אז שייך האיסור דביאת מקדש מצד „מבית לפרוכת אל פני הכפורת“.

(14) כביומא (נב, ב, נג, סע"ב). ברייתא הנ"ל שם [משא"כ בהוריות יב, רע"א (ועד"א בתוספתא סוטה פ"ג, ב): יאשיהו מלך יהודה . . צוה וגנזום].
(15) דה"א כח, יט — הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (בנוגע למס' מדות). וראה עירובין קז, א. סוכה נא, סע"ב.

שלמה זאל צובויען א „מקום“ אין ביהמ"ק מדעת עצמו?

(ב) וואָס איז דער רמב"ם מסיים הנ"ל (ובאריכות) בנוגע אורים ותומים בבית שני — לכאורה: אמת טאָקע די אורים ותומים האָבן אַ צד השווה מיט דעם וואָס „לא חזרו בבית שני“¹⁶ — אָבער דער גאַנצער ענין פון אורים ותומים געהערט ניט צו הלכות בית הבחירה, נאָר צו בגדי כהונה, וואָס מקומם איז אין „הלכות כלי המקדש והעובדים בו“ (און דער רמב"ם ברענגט עס טאָקע דאָרט¹⁷) — צוליב וואָס ברענגט דער רמב"ם דעם ענין דאָ אין הלכות בית הבחירה?

מזו מען זאָגן, אַז די שייכות פון אורים ותומים צום ארון איז ניט נאָר אין דעם וואָס „לא חזרו בבית שני“, נאָר זיי האָבן אַ שייכות צום עצם ענין הארון, און מאַהי טעמא ווערט עס געבראַכט אין הלכות בית הבחירה צוזאַמען מיט דיני הארון.

ד. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים אַ דיוק בנוגע דעם אָרט, וואו די דאָזיגע הלכה שטייט אין רמב"ם:

אין אָנהויב הלכות בית הבחירה זאָגט דער רמב"ם¹⁸ „אלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית, עושין בו קדש וקדש הקדשים . . אולם כו", און דערנאָך¹⁹ זאָגט ער „ועושין במקדש כלים וכו", און רעכנט אויס די כלי המקדש ומקומן.

אין די ווייטערדיקע פרקים — פרק ב' וג' — איז דער רמב"ם מבאר צורת הכלים כו', און אין פרק רביעי — צורת

הבית (כותלי הבית, היכל, שערים וכו'). שטעלט זיך די שאלה: דער ארון באַ-לאַנגט לכאורה צו כלי המקדש — היינט ווי פאָסט אַריין די (אריכות אין דער) הלכה הנ"ל וועגן גניזת הארון, אין פרק רביעי (צורת הבית)?

אין דערפון גופא געדרונגען, אַז דאָס וואָס דער ארון געפינט זיך אין קדה"ק, איז (לדעת הרמב"ם) אַ פרט פון צורת הבית; דער ארון איז ניט נאָר אַ כלי, וואָס געפינט זיך אין קדש קדשים (ע"ד ווי די אַנדערע כלי המקדש וועלכע גע-פינען זיך אין היכל וכו'), נאָר ער איז אַ טייל פון דעם קדש הקדשים (בנין) עצמו²⁰ — וויבאלד אַז דער ארון מאַכט דעם ביהמ"ק פאַר אַ „בית לה“²¹, כמ"ש²² ונועדתי לך שם.

[און דערמיט איז מוסבר וואָס דער רמב"ם רעכנט ניט דעם ארון צווישן די כלי המקדש וואָס ער איז מפרט אין דער הלכה הנ"ל (אין אָנהויב הלכות בית הבחירה)²³: „ועושין במקדש כלים וכו' — ווייל דער ארון איז ניט קיין כלי (בפ"ע): ס'איז אַ טייל פון קדש הקדשים“²⁴].

(20) משא"כ שאר הכלים, דאָף שלדעת הרמב"ם גם הם נכללים בכלל מצות בנין ביהמ"ק, כמ"ש בסהמ"צ מ"ע כ ושם שרש יב — הרי זה רק שהם בכלל המצוה דועשו לי מקדש באופן שיהי' בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות (רמב"ם ריש הל' בית הבחירה. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 120 ואילך), אבל סו"ס הם כלי המקדש (כלשונו שם ריש הלכה ו'), משא"כ הארון שהוא (היינו מציאותו בבית קדה"ק) חלק „בבנין הבית“.

(21) ל' הרמב"ם ריש הל' ביהמ"ק.

(22) פרשתנו כה, כב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 ובהערות שם.

(23) ועד"ז בסהמ"צ שם, כשמפרט הכלים שהם מכלל המצוה דבנין המקדש.

(24) לכללות ענין זה — ראה גם לקו"ש ח"ד שם. ח"א ע' 118 הערה 24. וש"נ.

(16) ראה יומא (כא, ב) שהאיות והארון הם מהחמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני. ראה כספי כאן.
(17) פ"י הי"י.
(18) פ"א ה"ה.
(19) ה"ו ואילך.

אָרט איז מלכתחילה אַ חלק פון דעם בית.²⁷

דאָס הייסט: די גניזת הארון איז נישט קיין ענין נוסף אויפן בית המקדש (וואָס איז געטאָן געוואָרן כדי צו (און בשעת מ'האָט געדאַרפט) באַהאַלטן און פאַר-היטן דעם אַרון), נאָר דאָס איז אַ דין אין בנין הבית: כּשֶׁם ווי צוליב שלמות המקדש מוז געבויט ווערן אַ מקום (קדש קדשים) וואו דער אַרון זאָל שטיין באַפֿן גלוי, אַזוי דאַרף דער ביהמ"ק אויך האָבן אַ מקום גניזה (אין קדה"ק²⁸) פאַר דעם אַרון (און דערמיט ווערט באַוואַרנט די נצחיות פון קדש הקדשים, היות אַז דער אַרון איז אַ חלק (עיקרי) פון קדה"ק, כּנ"ל).

און דאָס איז דער פירוש פון דברי הרמב"ם „ובעת שבנה שלמה כו' וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום כו'": נישט אַז שלמה האָט געבויט דעם מקום מדעת עצמו, ח"ו, נאָר ער האָט ביים בויען געמוזט וויסן אַז יחרב און מ'האָט אים געהייסן און בנה דעם מקום גניזה:

דער אַרון דאַרף זיך דאָך געפינען אין קדש הקדשים; איז ווען שלמה וואָלט סתם אויסגעגראָבן אַ מקום למטה (ע"פ ציווי), נישט וויסנדיק דעם תכלית דער-פון, וואָלט אויסגעקומען, אַז בעת הבנין²⁹ איז דער מקום נישט נתקדש גע-

עפ"ז ווערט אָבער אַ תמיהה גדולה: לויט דעם וועט אויסקומען, אַז אין בית שני, וואָס דאָרט האָט זיך דער אַרון נישט געפונען (במקומו), איז דער קדש הקדשים (פון וועלכן דער אַרון איז אַ חלק) נישט געווען בשלמותו; דאָס הייסט, אַז בבית שני האָט געפעלט (נישט נאָר אַ פרט, נאָר) איינער פון די דברים וואָס זיינען אַן „עיקר בבנין הבית"?

און אויף צו אַראָפּנעמען אַט די תמיהה, ברענגט דער רמב"ם די גאַנצע אריכות וועגן גניזת הארון, וואָס דער-מיט ווערט פאַרשטאַנדיק אַז אויך בבית שני האָט נישט געפעלט „בבנין הבית".²⁵

ה. דער ביאור בזה:

דאָס וואָס דער רמב"ם זאָגט „ובעת שבנה שלמה את הבית כו' בנה בו מקום לגנוז בו הארון כו'" איז הכוונה בזה נישט צו מכריע זיין וואו דער אַרון איז נגנז געוואָרן (וואָרעם מאי דהוה הוה), נאָר ער מיינט מיט דעם מחדש זיין אַ דין אין בנין הבית.

די גניזת הארון איז נישט נאָר אַן ענין פון „בדיעבד" ולית ברירה²⁶, נאָר ביים בנין הבית איז מלכתחילה אויסגע-שטעלט געוואָרן, אַז דער אַרון זאָל (כאילו) האָבן צוויי מקומות אין ביהמ"ק: א) אַ מקום גלוי, אויף דער אבן שתי' בקדש הקדשים: ב) אַ מקום צו גנוז זיין אים, „למטה" מקדש הקדשים („במטמו-ניות עמוקות ועקלקלות") — אויך דער

27 ראה תוס' הראש' להוריות יב, א. א. צפע"י עה"ת בהפטר פ' פקודי — שזהו מה שאמר שלמה (מלכים א ה, כא) ואשים שם מקום לארון.

28 ועי' הנ"ל ס"ד — שתוכן פרק זה ברמב"ם הוא ע"ד צורת הבית, ובהלכה א' מפרש ע"ד קדש הקדשים (ושהארון הוא פרט וחלק ממנו) — מובן בפשטות שכוונת הרמב"ם בבנה בו מקום כו' היא לקדה"ק.

29 דביענין קידוש בשעת בנין — ראה שבועות טו, ב.

25 והרי לימוד צורת בית שני נוגע למ"ע לדורות של בנין ביהמ"ם (ראה פיהמ"ש להרמב"ם בהקדמתו בנוגע למס' מדות. תווי"ט בפתיחתו למס' מדות. לקו"ש ח"ח ע' 416 ואל"ך).

26 להעיר מחסדי דוד לתוספתא שם דלמ"ד ארון במקומו נגנז — „בשעה שבאו האויבים למקדש, מעצמו נגנז במקומו".

בזמן יאשיהו — און וואס נאך מער, אז די הכנסה למקום גניזתו איז געווען ע"ד ומעין הכנסת הארון לקדש הקדשים ע"י שלמה:

(א) יאשיהו המלך איז געווען דער וואס "צוה" לגנוז (ע"ד ווי הכנסתו לקדש הקדשים ע"י שלמה המלך)³³, (ב) די הכנסה איז דורכגעפירט געווארן דורך "הלויים המבנים לכל ישראל הקדושים לה" — ע"ד ווי ביי שלמה וואס "ויביאו³⁴ הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו"³⁵.

און דערפאר איז דער פסוק מדייק צו זאגן דעם לשון "תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה גו" — ס'איז נישט א פעולה פון סילוק ונטילת הארון ממקומו, נאר פארקערט, עס איז נתינה בבית³⁶. און דערפאר ברענגט דער רמב"ם אויך דעם סיום הכתוב, "אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אליכם גו", כאטש דער ארון וועט פון יעצט אן זיין אין א מצב פון גניזה, ובמילא, "אין לכם (די אפשריות פון) משא בכתף, איז עס אבער נישט אז ס'איז דא איצט א חסרון אין דער עבודה פון ביהמ"ק, נאר "עבדו את ה' אליכם גו" אין ביהמ"ק (ווייל דורך דעם פעלט נישט אין בנין הבית).

33) עפ"י תומתק הדגשת הרמב"ם, ויאשיהו המלך, וכן בלשון הפסוק שהביא, שלמה בן דויד מלך ישראל, כי הקידוש וכי קשור עם המלך — ראה רמב"ם שם פ"א הי"א.

34) מלכים א, ח, ו.

35) כדמובח מסיום הפסוק שהביא כאן, אין לכם משא בכתף, שלדעת הרמב"ם (סהמ"צ מ"ע לד) שהיא מצות הכהנים, שישאו הארון בכתף. וגם לדעת הרמב"ם שם (שורש ג) שהיא מצות הלויים, בנדיד מוכרח שהכוונה כאן הוא לכהנים כיון שהוצרכו ליכנס לקדש, וכמו שפירש הרמב"ם שם בהפסוק דמלכים הנ"ל, ויביאו הכהנים גו".

36) להקיר מרשי יומא נב, ב ד"ה תנו, תוס' הרא"ש להוריות שם.

ווארן אלס א מקום (לקדושת) ארון³⁰ (אין קדש קדשים).

איז דער רמב"ם מדגיש, אז "שלמה . . ידע שסופו ליחרב (און דערפאר) בנה בו מקום לגנוז בו הארון" — ער האט מלכתחילה געבויט א מקום גניזה פארן ארון [ווי דער רמב"ם איז מדגיש, אז עס איז געווען א מקום (מתאים לגניזה —) "למטה במטמוניות עמוקות ועקל" קלות"], איז במילא מובן אז ער האט עס מקדש געווען³¹ אלס (מקום הארון, ובמילא) א טייל פון קדש קדשים³².

ו. על פי זה וועט אויך זיין פאר-שטאנדיק דער טעם וואס דער רמב"ם איז ממשיך ומוסיף, אז "יאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה":

כדי נאך מער צו מוכיח זיין אז גניזת הארון במקום זה איז (נישט אן ענין פון "בדיעבד", נאר איז) געווען מלכתחילה אויסגעשטעלט (— אז דאס זאל זיין מקומו (הגנוז) של הארון, אלס א טייל פון קדש הקדשים) —

איז דער רמב"ם מבאר, אז אויך גניזת הארון איז פארגעקומען (נישט בעת החורבן²⁶ — דער זמן פון בדיעבד, נאר) בעת דער ביהמ"ק איז נישט געווען בסכנה כלל — כידוע תוקף יד ישראל

30) ראה מנחות כז, סע"ב — דמקום הארון יש לו קדושת ארון, מקום המקדש לקדש.

31) כי אף שדוד קידש עד התהום (ובחים כד, א), הרי גם שלמה קידש (הוסיף בקידוש) כל הרמב"ם הל' ביהמ"ם פ"א הי"ו (ובפרט ע"י הקרבנות שלו וכו'), ואכ"מ.

32) עפ"י יש לכאר מה שכייל הרמב"ם בהלכה זו ע"ד צנצנת המן ומטה אהרן — הן בתחלת ההלכה, ולפני צנצנת המן ומטה אהרן, והן בסופה, וגנוז עמו מטה אהרן והצנצנת ושמן המשחה וכל אלו לא חזרו כו" — כי מזה מוכח עוד יותר שגם במקום שגנוז הארון הי' מקום ארון, שלכן בענינים אלה שדינם הוא להיות במקום הארון, גנוזו עמו (וראה גבורת ארי יומא נב, ב, וש"נ).

הבית — אָבער בפנימיות איז אויך אין אים אַריינגעגעבן געוואָרן און ענין פון „נצחיות“ — ס'איז דאָ אין בית ראשון אַ מקום גניזה וואָס אין עס איז ניט געווען חורבן, און דער ארון איז במקומו „עד היום הזה“.

דאָס וואָס „קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא“ — דאָס איז מצד קדושת המקום, „מפני השכינה“, אָבער דאָ איז דער רמב"ם מחדש אַ טיפערן ענין, אַז אויך דער בנין גופא האָט אין זיך אַן ענין, אַ חלק וועל'כער איז „לשעתו ולעתיד לבא“ — דער קדש קדשים איז מלכתחילה געבויט גע'וואָרן לשעתו ולעת'ל, ער האָט אויך אַ מקום גניזה.

ט. ע"פ הנ"ל וועט אויך צוקומען אַ נייער עומק אין דעם פאַרבונד פון די דריי בתי־מקדש:

ס'איז ניט אַז עס זיינען דריי (באַזונ'דערע) בתי־מקדש וועלכע האָבן אַ שייכות זל"ז, נאָר בעיקר³⁸ זיינען זיי איין בית³⁹; דער ביהמ"ק השני וכן השלישי איז (בחלק עיקרי) ניט קיין נייער בית, נאָר — דער (ערשטער) בית ווערט געבויט איבעראַנייט.

שוין אין דעם בנין פון ערשטן בית איז נקבע געוואָרן אַן ענין לשעתו ולעת'ל (כנ"ל), נצח, השני והשלישי.

[ו"ל שעד"ז הוא בתחית המתים⁴⁰: דאָס מיינט ניט אַז דעמולט וועלן בא'שאפן ווערן אינגאַנצן נייע גופים, נאָר

ז. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס דער רמב"ם איז מסיים די הלכה מיט דער אריכות וועגן אורים ותומים בזמן בית שני:

דער רמב"ם ברענגט אַ דוגמא צו דעם וואָס ער זאָגט אין תחלת ההלכה וועגן ארון — אַז אויך אין בית שני איז גע'ווען דער ארון בשלימות (היינו במקומו), האָטש ס'איז געווען אַ שינוי גדול בגלוי, מ'האָט עס ניט געווען אין ביהמ"ק —

אַז אזוי געפינט מען אויך בנוגע האורים ותומים בבית שני: די אורים ותומים — לדעת הרמב"ם — זיינען גע'ווען בשלימותם אויך בבית שני⁴¹; האָטש ס'איז געווען אַ שינוי גדול, „לא היו משיבין כו" מ'האָט זיי ניט געהערט, עס האָט געפעלט זייער גילוי (אַלס אורים ותומים) ווי דאָס איז געווען בבית ראשון; אָבער זיי זיינען געווען בשלימותם און דערפאַר (ווי דער רמב"ם איז מסיים) האָבן זיי משלים געווען דעם מנין הבגדים פון כהן גדול.

ח. ע"פ כל הנ"ל קומט אויס אַ חידוש והפלאה ניט נאָר בשייכות צו שלמות המעלה והקדושה פון בית שני — אַז אויך דעמולט האָט מען געהאָט דעם קדש הקדשים בשלימותו און דעם ארון במקומו — נאָר דערמיט ווערט אַרויסגעבראַכט אַ מעלה אויך אין קדושת בית ראשון:

אע"פ אַז בחיצוניות איז דער בית ראשון ניט געווען קיין בנין נצח, עס האָט געקענט זיין און געווען חורבן

38) ובפרט לדעת הרמב"ם (ריש פרשתנו): עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון.

39) ראה לעיל ע' 149 ואילך. לקמן ע' 261 ואילך.

40) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ז ע' 83 ואילך. ח"ח ע' 248. וש"נ.

37) כמ"ש המפרשים (באר שבע סוטה מח, א. ועוד) שלדעת הרמב"ם (הל' ביהמ"ד כאן. הל' כלי המקדש פ"י ה"י) אבני החושן הם האורים ותומים (ולא שם המפורש שה"י חסר בבית שני). וראה לקו"ש ח"א ע' 136 הערה 16. וש"נ.

און דאס זאגט דער רמב"ם, אז דאס וואס עס האט געקענט זיין דער חורבן הבית, איז ווייל בעת שלמה האט געבויט דעם מקדש, האט ער נישט בלויז גע-וואוסט אז סופו ליחרב, נאר ער האט אין דעם בנין גופא אריינגעטאן דעם (נתינת) מקום אויף חורבנו — „בנה בו מקום לגנוז בו הארון“.

יא. אבער פון דעם גופא וואס אין דעם זמן פון בנין ביהמ"ק מיט דער גאנצער שמחה און שטורעם וואס ס'איז דעמולט געווען, האט שלמה המלך גאר געטראכט וועגן דעם חורבן הבית און האט נאך געטאן א פעולה בקשר לזה, איז מובן, אז (אויך) דער חורבן איז באמת נוגע און ברענגט צום תכלית פון בנין הבית.

והביאור בזה:

דער חורבן הבית איז נישט געווען צוליבן חורבן עצמו ח"ו וחו' — נאר כדי אז עס זאל דורכדעם צוקומען אן עלי' נעלית יותר — ירידה צורך עלי' — ביז צום בנין הבית השלישי וואס וועט זיין א בית נצחי, און דעמולט וועט זיין די שלימות אין בנין ביהמ"ק, ווארום ער וועט זיין „בנינא דקובה" (מקדש אדניי כוננו ידיך⁴⁴).

און דאס איז וואס דער רמב"ם זאגט „בעת שבנה שלמה את הבית ו(בדרך) ממילא) ידע שסופו ליחרב" — וויבאלד ס'איז „בנינא דבר נש" — און דער-פאר „בנה בו מקום לגנוז בו כו", ער האט מלכתחילה אריינגעגעבן אין דעם בנין די (נתינת) מקום לחורבן, כדי

די גופים וועלן אויפגעבויט ווערן פון דעם „עצם לוד" — וואס דאס איז דער עצם הגוף שלפנ", אין וועלכן ס'איז נישט שייך קיין „חורבן" הפסד.

און דאס איז דער ענין פון „בנה בו מקום לגנוז בו הארון" — דער מקום הארון איז דער „עצם" (עיקר, כנ"ל) פון דעם בית המקדש, אין וועלכן ס'איז נישט שייך קיין חורבן והפסד⁴², און פון אים בויט זיך אויף דער מקדש השני והשלישי.

יוד. די הלכה אין רמב"ם ברענגט אויך ארויס דברים נפלאים אין כללות ענין החורבן והגלות:

אין דעם ביהמ"ק מצ"ע וואלט נישט געקענט זיין קיין ענין של חורבן — גוים בכח עצמם קענען נישט האבן ח"ו קיין שליטה אין דעם ביהמ"ק, דעם בית לה'.

דאס וואס בפועל האט געקענט זיין דער חורבן הבית, איז דערפאר וואס אין דעם ביהמ"ק גופא, בעת בנינו, איז געווען א נתינת מקום און אן אפשריות אויף דעם חורבן.

וע"ד ווי דאס איז בנוגע צו א אידן בכלל, אז א גוי מצ"ע האט נישט קיין שליטה אויף א אידן, סיידן ווען דער איד (דורך מעשיו ופעולותיו) גיט אויף דעם אן ארט

[און נאכמער: נישט בלויז א גוי קען נישט האבן קיין שליטה אויף א אידן, נאר אויך להבדיל וכו' ביז ופמליא של מעלה האבן כביכול קיין שליטה נישט אויף א אידן, און דער „יד" וואס זיי פסקענען אויף א אידן מוז זיין מיט דער „הסכמה" פון דעם אידן⁴³].

(44) זח"ג רכא, א. ועד"ז שם ח"א כת, א.

(45) בשלח טו, יז.

(46) כמ"ש בזה"ג שם, (ושלמה הוה ידע דבגין דהאי עובדא דבר נש לא יתקיים).

(41) ב"ר פכ"ח, ג. ושינ.

(42) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז (ע' 471 ואילך) לענין הארון. וראה לעיל הערה 30.

(43) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1207 ואילך.

החורבן, "סופו ליחרב", איז אָבער דוקא דורך דער ירידה ווערט (דורך דעם תיקון ותשובה אויף דער ירידה —) די עלי: עס ווערט נתגלה די בחי' פון "מטמוניות עמוקות" — די העכסטע מדריגות אין אלקות וואָס מצ"ע זיינען זיי "מטמוניות עמוקות" (ל' רבים), "עמוק עמוק מי ימצאנו"⁴⁷, וואָס דורך אַן עבודה רגילה, באופן ישר, קענען זיי ניט נמשך ווערן:

דוקא דורך עבודת התשובה, וואָס קומט ווען דער אדם פירט זיך (ניט ווי האלקים עשה את האדם ישר⁴⁸, נאָר) בדרך של "עקלקלות" — ווערן דערפון "עקלקלות" למעלותא, אַז מאיז ממשיך די "מטמוניות עמוקות" (וואָס ווערן ניט נמשך בדרך אור ישר, נאָר בדרך אור חוזר, "עקלקלות").

וואָס דאָס וועט זיין בגלוי אין דעם ביהמ"ק השלישי, דער בנין נצחי, שיבנה ויתגלה במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ דברים תשמ"א)

מ'זאל דערנאָך צוקומען צו דער עלי (דורך דער ירידה של החורבן) פון בית שלישי.

און דער ענין, אַז דער "סופו ליחרב" איז צוליב דער עלי שלאח"ז, איז מודגש אין דעם ענין גופא וואָס שלמה האָט געטאָן — "בנה בו מקום לגנוז בו את הארון", וואָס דאָס האָט אין זיך ביידע קצוות:

דאָס ווייזט אַז דער בית איז אַזא וואָס "סופו ליחרב", אָבער לאידך איז די מטרה פון בונה זיין דעם מקום גניזה — צו באַוואַרענען די נצחיות פון דעם ארון וביהמ"ק: דורך דעם האָט מען באַ-וואַרנט אַז אויך אין בית שני זאל ניט פעלן אין "בנין הבית", און וואָס נאָכ-מער — דאָס האָט באַוואַרנט אַז דער ארון גופא זאל בלייבן גאַנץ און פון אים וועט צוריק אויפגעבויט ווערן דער בית השלישי (כנ"ל ס"ט).

יב. עפ"י יש לפרש ג"כ (בפנימיות הענינים) די דריי לשונות וואָס דער רמב"ם זאָגט וועגן דעם מקום שנגנו בו הארון — "במטמוניות עמוקות ועקלקלות":

דערמיט איז דער רמב"ם מרמז דעם עילוי וואָס איז אַריינגעגעבן געוואָרן אין דעם מקדש דורך דעם וואָס "בנה בו מקום לגנוז בו הארון": אע"פ אַז בחיצוניות איז דאָס פאַרבונדן מיט ענין

(47) קהלת ז', כד. ובפרש"י שם: אין לו רשות להרהר בהו מה למעלה כו' ומה לאחור — וראה חגיגה רפ"ב, תקי"ז ת"ע (קכו, סע"א) חז"ל ובשליה (ו, ב, ח, א) קוצו של יוד. וראה לקו"ת ר"פ מסעי ואכ"מ.

(48) קהלת שם, כט.

תרומה ג

[וואס דערפאר איז ער מצייר די גביעים אין א "תבנית משולש", אע"פ אז א כוס אלכסנדריא איז ניט ווי א משולש ממשי — ווי ס'איז פארשטאנדיק בפשטות אז די שוליים פון א כוס מאכט מען ניט שפיציק ממשי (ווייל דעמאלט קען מען דעם כוס ניט אוועקשטעלן) — זיי זיינען נאר "צרים", שמאל (ובפרט) לגבי דער ברייט פון "פיהם"],

איז דאס אבער ניט קיין טעם צו מצייר זיין פארקערט (שוליים — למעלה און דעם אויבן — למטה) "מיטן קאפ אראפ"?

[ובפרט אז דער רמב"ם איז געווען א דייקן בכל ענין ובכל פרט — לייגט זיך כלל ניט צו זאגן, אז דער רמב"ם זאל מצייר זיין די גביעים באופן הפוך (און בא יעדן גביע) — צוויי און צוואנציג מאל!]

ב. לכן נראה לומר כפשטות הדבר, אז דער רמב"ם האט מצייר געווען די גביעים באופן זה¹ ווייל לדעתו איז אזוי

א. וועגן דעם ציור פון די גביעים (פון דער מנורה) זאגן חז"ל: "למה הן דומין כמין כוסות אלכסנדריים". איז דער רמב"ם מפרש (בפירוש המשניות שלו)² אז דאס מיינט א כוס וואס "שולים שלו צרים"³ — דער דעק איז שמאל. און אזוי פסק'נט דער רמב"ם להלכה (בספר היד⁴): "הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר".

געפינט מען אין דעם א דבר תמוה: עס איז פאראן דער ציור פון דער מנורה וואס דער רמב"ם האט מצייר געווען בגוף כתב יד קדשו (בפירוש המשניות שלו)⁵, און דארט איז ער מצייר די גביעים אין א פארקערטן אופן — דעם ברייטן חלק הגביע ("פיהן") צום אונטן פון דער מנורה און דעם שמאלן טייל ("שוליהן") אויבן, דאס הייסט — א ציור פון א איבערגעקערטן כוס (של אלכסנדריאה)!

און אע"פ אז דער רמב"ם אליין בא-ווארנט⁶, אז מיט דעם ציור וויל ער נאר באווייזן "כללותה היאך היתה" — "ידיעת מגין הגביעים כו' ומקומותם כו'" — אבער ניט "שתדע ממנו תבנית הגביע בדקדוק"

(7) כמפורש בפיה"מ שם לפני' (ושם: ואם תרצה אמור . . שנתחד מלמעלה מעט כו').

(8) ראה פסחים (סד, א); ולא היו לבזיכין שוליים כו'.

(9) וראה רלב"ג עה"ת פרשתנו: שוליהם לצד יציאתו מקנה המנורה. וכן מוכח בחזקוני ובבכור שור עה"ת פרשתנו, שהגביעים היו מתמלאים מן השמן כשהנר מתמלא יותר מדאי. וראה לקמן סעיף ה והערה 26.

(10) וצ"ע בפ"י אברהם בן הרמב"ם (לונדון תשי"ח) פרשתנו שם (בערבית) — עם תרגום: בדמיון הכוס רחב מלמעלה וקצר מלמטה, דמשמע קצת כבמפרשים שבהערה הקודמת. ויש לומר שתיבות אלו קאי על צורת כוס זה (אלכסנדר) בכלל, אבל לא נחית לפרט אם במנורה היו כתבנית

(1) מנחות כה, ב. ברייתא דמלאכת המשכן פרק י"ד.

(2) מנחות ספ"ג. אבל ברש"י מנחות שם (וכן בפ"י עה"ת פרשתנו כה, לא) פ"י באריא. וראה ס' הזכרון לפרש"י פרשתנו שם.

(3) כ"ה הלשון בהעתיקת קאפה (וכן שאר העתקות ל' הרמב"ם בפיה"מ דלקמן הו' מהעתיקה זו. ובפיה"מ לפנינו הוא בשינוי לשון אבל בתוכן דומה).

(4) ה"ל בית הבחירה פ"ג הט'.

(5) צילום ממנו נדפס בפיה"מ הוצאת קאפה. ולתועלת המעינים — נדפס לקמן ע' 172.

(6) בפיה"מ שם.